
ACTES DU COLLOQUE INTERNATIONAL «TROPHÉES ET MONUMENTS DE VICTOIRE ROMAINS», 21-23 OCTOBRE 2015, UNIVERSITÉ DE PERPIGNAN, RECUEILLIS ET PUBLIÉS PAR GEORGES CASTELVI, FLORIAN MATEI-POPESCU ET MARTIN GALINIER, BUCAREST-PERPIGNAN, MAISON D'ÉDITION DE L'ACADÉMIE ROUMAINE ET PRESSES UNIVERSITAIRES DE PERPIGNAN, 2021, 352 p., ISBN 978-2-35412-309-3, ISBN 978-973-27-3101-7.

Tematica colocviului desfășurat la Universitatea din Perpignan, în octombrie 2015, a fost reprezentată de monumentele victoriei militare antice sub formă de trofee. Cele 22 de comunicări, publicate șase ani mai târziu, abordează problematica trofeelor romane în lumea antică din multiple puncte de vedere. Ceea ce surprinde plăcut este abordarea comparativă pe care autorii o realizează între centrul lumii romane (Roma) și periferia Imperiului (de exemplu, Dacia), între civilizația greco-romană și civilizația celtică din La Tène, între cultura romană occidentală și influențele artistice orientale. Pe cale de consecință, studiile de caz propuse de autori aduc în discuție trofee provenind de pe toate țărmurile Mediteranei și din toate colțurile Imperiului (de pildă, din Munții Pirinei, Galia, Spania, Dobrogea, Grecia, Africa de Nord sau Italia). Lectura volumului este ușurată de faptul că majoritatea autorilor respectă o serie de distincții conceptuale și tipologice, precum trofee primare și secundare, trofee de tip manechin, turn, antropomorf, ori trofee amplasate în spații urbane, în contextul unor temple sau ansambluri statuare, ori trofee amplasate direct pe câmpul de bătălie. Această varietate tipologică este analizată, de pildă, prin comparația unor reprezentări de pe monede cu trofee monumentale, fie cu trofee ilustrate pe sarcofage, ceramică, la care se adaugă și trofee descrise în literatura antică. Combinarea acestor surse a permis autorilor să surprindă fenomenul trofeelor din mai multe perspective: evolutiv-istorică, perspectivă iconografică, arheologică, utilitară sau ideologică.

Din punct de vedere istoriografic, majoritatea contribuțiilor publicate cu acest prilej se raportează mai ales la cunoscuta lucrare de sinteză semnată de Gilbert Charles Picard și publicată în 1957, pe baza căreia se formulează opinii critice, corecturi, observații ori se propun alte interpretări. Considerăm că acest punct de plecare comun le permite cititorilor ca, la finalul cărții, să constate deosebita acumulare de informație, deopotrivă calitative și cantitative, produse din 1957 până în prezent. Pe de altă parte, un alt punct pozitiv este întrebuintarea, în anumite articole, a unei perspective antropologice și culturale, influențate inclusiv de eseurile reunite în bine cunoscutul volum coordonat de către Arjun Appadurai, a vieții monumentelor, de la construcția lor la reutilizarea și, apoi, la abandonarea lor. Atrage atenția în mod plăcut și perspectiva largă cronologică, din La Tène-ul celtic al sec. IV-III î.Hr. până în sec. IV d.Hr. Un alt punct forte al volumului este integrarea în analiză a unor reprezentări vizuale variate de artefacte antice comentate în text în dreptul imaginii, oferindu-i astfel cititorului posibilitatea să verifice și să observe detaliile evidențiate de autori în text.

Pe de altă parte, consider că trebuia menținută o atenție mai mare asupra modelelor de inspirație și a circulației lor în bazinul mediteranean, precum și asupra modului în care trofeul grecesc, *tropaion*, este preluat și reutilizat în bazinul vestic al Mediteranei. Mai trebuie precizat că articolele publicate nu au epuizat toate tipurile de surse istorice antice care conțin trofee ale victoriei. Volumul se concentrează îndeobște pe trofee ale victoriei expuse pe diverse medii de reprezentare în spațiul public, însă asemenea trofee apar și în spațiul privat, permițând o largire a perspectivelor de analiză. De pildă, nu au fost analizate cameele. Un exemplu îl reprezintă *Gemma Augustea*, datând din perioada timpurie a Principatului și conservată în prezent la Viena, unde se poate observa, în registrul inferior, un grup de soldați romani care sprijină un trofeu al victoriei de tip manechin care include un scut, un coif și o platoșă. Semnificativ de investigat ar fi fost și maniera în care o parte dintre trofee reprezentând pe zeița Victoriei din epoca clasică au fost reutilizate în Antichitatea târzie de propaganda împăraților creștini. Se poate cita, în acest sens, cunoscutul fildeş Barberini, astăzi păstrat la Muzeul Louvre și datat în sec. V – început de sec. VI, unde, în registrul din partea centrală în stânga, este înfățișat un personaj în uniformă militară ținând cu ambele mâini un trofeu reprezentând pe zeița Victoriei în miniatură așezată pe un soclu care întinde o cunună de lauri către împărat.

Având în vedere faptul că majoritatea trofeelor din lumea romană sunt ridicare de elita politică în contextul unor victorii militare, ar fi fost benefic să se discute mai mult raportul dintre reprezentări și cultul imperial, precum și raportul dintre modele stereotipe și inovație. Încă din perioada timpurie a Principatului, triumful și ridicarea de trofee devin „monopol” imperial și, de aceea, este de înțeles de ce s-au descoperit trofee lângă altare de cult imperial. Autorii au încercat să formuleze diferite ipoteze cu privire la reprezentarea lor și, mai mult, au propus modele de reconstituire a monumentelor. O atenție sporită ar fi meritat și legătura dintre decizia amplasării unor trofee monumentale și structura arhitecturală a comunității locale, cu alte cuvinte raportul dintre ansamblul

arhitectural înconjurător și trofeu, deși în majoritatea situațiilor lipsa unor informații suplimentare le permite autorilor numai formularea unor ipoteze de lucru. În capitolul final, intitulat „Concluzii”, ar fi fost de preferat nu doar să se rezume conținutul cercetărilor publicate (de altfel, fiecare cercetare deschizându-se deja cu câte un rezumat), ci să se realizeze și un bilanț de etapă pe diverse direcții de cercetare, de exemplu la nivelul temelor iconografice analizate, a stadiului cercetărilor arheologice sau la nivelul răspândirii geografice și cronologice a acestor tipuri de manifestare a puterii politice romane. Doar în privința delimitărilor conceptuale există o concluzie unitară la finalul volumului.

Prin urmare, volumul de față aduce o contribuție necesară la studiul trofeelor antice. Obiectivele asumate în introducere sunt atinse pe parcursul articolelor, iar, la finalul lecturii, cititorul a parcurs o varietate de experiențe istorice asociate acestor reprezentări, permițându-i astfel să își formuleze o viziune de ansamblu asupra fenomenului avut în vedere. Această culegere de articole îmbină în chip fericit definiții și expuneri istorice facile de înțeles cu analize pătrunzătoare iconografice, arheologice sau tipologice, reușind să se adreseze atât specialiștilor din domeniu, cât și studenților și, chiar, marelui public pasionat.

BIANCA IANCU
Universitatea din București
iancu441@gmail.com